

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสมัยก่อนเมื่อคนยังไม่มีย่อจำกัดในเรื่องเวลา หรือทรัพยากรอื่น ๆ ก็ยังไม่มีใครเห็นความสำคัญของการวางแผนมากนัก แต่ในปัจจุบันสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยลำดับ ทำให้มีข้อจำกัดมากมาย อันเป็นเหตุให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารงานยังไม่เป็นที่น่าพอใจเท่าที่ควร ทั้งยังมีข้อจำกัด เช่น ข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรไม่ทั่วถึง ด้านกำลังคนและวิธีการจัดการด้านงบประมาณที่ยังไม่ดีพอ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ทำให้การบริหารไม่อาจเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้เต็มที่ ดังนั้นจึงทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนในด้านต่าง ๆ ขึ้น

ปัจจุบันงานวางแผนเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารหรือผู้ที่มีหน้าที่ได้รับมอบหมายให้ทำการวางแผน แผนงานจะเกิดขึ้นมาได้ขึ้นอยู่กับจะต้องได้รับนโยบายอันแน่ชัดเสียก่อนว่าวัตถุประสงค์ขององค์การหรือหน่วยงานนั้นมีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เพื่ออะไรบ้าง ต้องการให้องค์การปฏิบัติงานตามเงื่อนไขอย่างไร ดังนั้นผู้บริหารหรือฝ่ายบริหารที่ได้รับมอบหมายหน้าที่การงานให้วางแผนทุกคนจะต้องเผชิญอยู่ภายใต้สภาวะที่ผันแปรเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงนั้นอาจจะเป็นไปอย่างรวดเร็วหรือเป็นไปอย่างเชื่องช้าจนเกือบจะมองไม่เห็นเลยก็ได้ แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมักจะก่อให้เกิดปัญหา ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนเกี่ยวกับการบริหารงาน เพื่อเป็นการนำทางและจัดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ผู้บริหารงานที่ได้รับความสำเร็จนั้นมักจะเป็นผู้ที่มองเห็นปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือคาดเห็นเหตุการณ์ไกล และเป็นผู้ที่เตรียมพร้อมที่จะรับสถานการณ์อันไม่แน่นอน

ในองค์การพยาบาล ก็เช่นเดียวกันกับองค์การบริหารอื่น ๆ ที่ผู้บริหารการพยาบาลซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงในการบริหาร ให้การดำเนินงานต่าง ๆ ของฝ่ายการพยาบาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด และเพื่อให้การปฏิบัติงานของผู้บริหารการพยาบาลบรรลุวัตถุประสงค์ ผู้บริหารการพยาบาลในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องศึกษาและเข้าใจเรื่องการวางแผน ซึ่งถือเป็น

อุดมการณ์อันสูงสุดของทุกสาขาวิชาชีพโดยสากล (อุดมรัตน์ สงวนศิริธรรม , 2529) และ
 เนื่องจากการบริหารเป็นลักษณะการใช้พลังร่วมกันของกลุ่มคน ที่มีความซับซ้อนและมีข้อจำกัดทั้ง
 ในเรื่องของเวลาและทรัพยากรอื่น ๆ อันอาจเป็นเหตุให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการ
 บริหารการพยาบาลยังไม่เป็นที่น่าพอใจเท่าที่ควร ดังนั้นการวางแผนจะเป็นการเชื่อมโยงระหว่าง
 ผู้ปฏิบัติงานและเป้าหมายขององค์การและยังช่วยลดอัตราเสี่ยงในการปฏิบัติงานให้เหลือน้อยที่สุด

ฮอฟแมน (Hoffman, 1973) ซึ่งเป็นอดีตนายกสมาคมพยาบาลอเมริกันในปี 1973
 ได้กล่าวถึงการวางแผนในองค์การสุขภาพ ซึ่งองค์การพยาบาลก็เป็นองค์การย่อยขององค์การหนึ่งใน
 องค์การสุขภาพเห็นว่า "จำเป็นที่จะต้องให้ผู้บริหารการพยาบาลมีส่วนร่วมในการวางแผนด้วย"
 ทั้งนี้เพราะพยาบาลเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและรู้ถึงความต้องการของผู้ป่วยอย่างแท้จริง รู้ว่าวิธีการใดและจะ
 ทำอย่างไร จึงจะให้บริการที่ดีที่สุด สอนองความต้องการของผู้ป่วยได้

นอกจากความสำคัญของการวางแผนที่มีต่อองค์การพยาบาลดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว การ
 วางแผนยังก่อให้เกิดประโยชน์อีกหลายประการ ซึ่งसानิจิตร สุนทรทรัพย์ ได้กล่าวไว้ โดยสรุปว่า
 การวางแผนช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะทรัพยากรที่มี
 อย่างจำกัด เนื่องจากมีการวิเคราะห์ทางเลือกเพื่อใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดแต่ได้ผลมากที่สุด
 การวางแผนช่วยให้ดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย
 ในการทำงานอย่างแน่นอน เป็นแนวทางให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท เพื่อไป
 สู่จุดมุ่งหมายปลายทางเดียวกัน

การวางแผนช่วยลดการขัดแย้งในองค์การ หรือหน่วยงาน เนื่องจากมีการกำหนดขึ้น
 ตอนการทำงาน ตลอดจนบทบาทหน้าที่ช่วยให้การทำงานไม่สับสนซับซ้อน

การวางแผนสามารถช่วยให้ผู้บริหารสามารถคาดคะเนล่วงหน้าถึงปัญหาและอุปสรรคอื่น
 อาจเกิดขึ้น และสามารถปรับใช้สถานการณ์ทั้งดีและเลวให้เกิดประโยชน์ได้

การวางแผนสามารถช่วยให้ควบคุมงานได้อย่างมีระบบและไม่ก่อให้เกิดผลในทางลบ

การวางแผนช่วยให้การนิยาม หรือแก้ปัญหาขององค์การ หรือหน่วยงานเป็นไปอย่างทัน
 เหตุการณ์ เนื่องจากได้มีการวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีระบบ สามารถทำให้มีการจัดลำดับของปัญหา
 และมีการดำเนินการที่ทันต่อเหตุการณ์

การวางแผนจะช่วยให้การพัฒนาด้านระดับสอดคล้องต้องกัน เป็นการลดความซ้ำซ้อนในการใช้ทรัพยากร

การวางแผนจะช่วยให้เกิดการประสานงานกัน ระหว่างหน่วยงานที่มีกิจกรรมเหมือนกัน คล้ายคลึงหรือเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน

การวางแผน ช่วยให้องค์การหรือหน่วยงานสามารถกำหนดอนาคตของตนเองได้ โดยนักวางแผนพยายามที่จะควบคุมสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยวิเคราะห์สถานการณ์ล่วงหน้าและเตรียมการเพื่อกันและแก้ปัญหาอันจะเกิดขึ้น

ซิมมอน (Simmon, 1974) ได้กล่าวถึงผลของการวางแผนที่มีต่อองค์การพยาบาลไว้ว่า นอกจากการวางแผนจะได้อำนวยความสะดวกที่ได้อีกแล้ว การวางแผนยังทำให้ภาพจน์ (Image) ของพยาบาลได้รับการยอมรับนับถือจากสังคมมากขึ้น เป็นการขยายบทบาทวิชาชีพ ทำให้ภาวะผู้นำของพยาบาลในสังคมเด่นชัดขึ้น และการมีส่วนร่วมในการวางแผนยังจะช่วยปรับปรุงการบริหารงาน ช่วยให้การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการดีขึ้นตามไปด้วย

สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข (2530) ได้สรุปแผนงานที่ผู้บริหารการพยาบาลควรจัดทำขึ้น โดยระบุว่า ฝ่ายการพยาบาลควรจัดทำแผนงานหรือโครงการซึ่งประกอบไปด้วย 3 แผนงานหลัก คือ แผนงานบริหารพยาบาล แผนงานบริการ และแผนงานวิชาการ โดยการวางแผนงานจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายองค์การ ทรัพยากรการบริหารที่มีอยู่เช่น คน เงิน วัสดุ และเวลาเป็นต้น ตลอดจนลักษณะงานและสภาพปัจจุบันขององค์การและความเป็นไปได้ในอนาคต เพื่อนำมาจัดวางรูปแบบของแผนงานและเป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่ว่าจะทำการวางแผนงานใด ๆ ก็ตาม สิ่งที่เกี่ยวข้องอยู่ในทุก ๆ แผนงาน ก็ได้แก่ ทรัพยากรหลักทั้ง 3 ประการได้แก่ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งถึงเป็นส่วนประกอบอันสำคัญอันดับแรกก่อนจะลงมือทำงาน ต้องควบคุมให้พอเหมาะ และสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี (Koontz and Cysill, 1965) ฉะนั้นเมื่อผู้บริหารการพยาบาลมองเห็นความสำคัญ และคิดที่จะวางแผนแล้วควรจะพิจารณาถึงวิธีการว่าจะวางแผนได้อย่างไร ซึ่งหากเราพิจารณาถึงความหมายของการวางแผนแล้วกล่าวได้ว่า การวางแผนเป็น "กระบวนการ" ซึ่งบุคคลหรือองค์การทำการตัดสินใจไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับงานบางอย่างที่จะกระทำในอนาคตกระบวนการดังกล่าวจะประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ที่

เป็นชุดกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน (ธงชัย สันติวงษ์, 2528) เหตุที่ต้องย้าเรียกว่า "กระบวนการวางแผน" ก็เพราะเพื่อให้เห็นถึงลักษณะที่เป็นงานต่อเนื่อง และเป็นกิจกรรมที่มีการปรับตัวทุกขณะที่ได้รับข้อมูลเงื่อนไขใหม่ และข้อมูลย้อนกลับได้รับมาจากกระบวนการก่อนหน้า หรือระบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (ธงชัย สันติวงษ์, 2528) ดังนั้น แผนงานจึงเป็นผลที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการวางแผนนี้และแผนงานก็มีใช่เป็นการสิ้นสุดของกระบวนการวางแผน ยังสามารถปรับเปลี่ยนได้ แม้ว่าจะมีการปฏิบัติตามแผนไปแล้วก็ตามหากพบว่า ข้อมูลใหม่หรือข้อมูลย้อนกลับทำให้แผนงานต้องมีการเปลี่ยนแปลงก็จำเป็นจะต้องปรับแผนใหม่ขึ้นมาเป็นกระบวนการต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะบรรลุผลสำเร็จ

สำหรับขั้นตอนในกระบวนการวางแผน ได้มีนักวิชาการหลายท่าน แบ่งออกเป็นขั้นตอนแตกต่างกันได้แก่ จุมพล สวัสดิยากร (2520) ได้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ ขั้นวางแผนขั้นปฏิบัติตามแผน และขั้นตรวจสอบปรับปรุงแผน แต่โดยทั่วไปการวางแผนได้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ตามขั้นตอนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ คือ (Bricker & Donald, 1977)

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ (Setting the objective)
 2. การรวบรวมข้อมูล (Collecting data)
 3. การกำหนดแผน (Setting the plan)
 4. การประเมินผล (Evaluation) เพื่อนำผลมาติดตามและปรับปรุงแผนต่อไป
- ดังนั้นผู้บริหารการพยาบาล ซึ่งเป็นผู้ที่จำเป็นจะต้องดำเนินการวางแผนบริหาร

จึงจำเป็นต้องปฏิบัติกิจกรรมตามกระบวนการในการวางแผน เพื่อให้บรรลุถึงคุณภาพการให้บริการพยาบาลเป็นสำคัญ นอกจากนั้นยังจะเป็นการปรับปรุงการบริหารงาน เป็นผู้นำในวิชาชีพ และทำให้วิชาชีพการพยาบาลมีเอกลักษณ์ และได้รับการยอมรับจากสังคมและชุมชนทั้งในวิชาชีพเดียวกัน และต่างองค์กรวิชาชีพอีกด้วย ถึงแม้ว่าการวางแผนจะไม่ใช่หลักประกันแห่งความสำเร็จ แต่ก็เป็นที่ยืนยันว่านักบริหารซึ่งวางแผนจะ ได้รับความสำเร็จสูงกว่านักบริหารที่ไม่มี การวางแผน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2523) และจากการศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคในการวางแผน ซึ่งผู้บริหารการพยาบาลอาจจะต้องประสบ อันเป็นปัญหาที่ทำให้ผู้บริหารการพยาบาลไม่อาจปฏิบัติกิจกรรมในการวางแผนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในประการแรกสุดนั้น มีปัญหาเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการ (Technic & Methodology) รวมทั้งการที่ข้อมูลที่ต้องการจำเป็นขาดตกบกพร่องไม่ปะติดปะต่อ ขาดความแน่นอนถูกต้องและเที่ยงตรง (UNESCO, 1970)

นอกจากนั้นปัญหาที่เกี่ยวกับการขาดความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัญหาเกี่ยวกับความยากลำบากในการพยากรณ์อนาคต รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน (บรรจบ เนียมมณี, 2521) ก็เป็นปัญหาที่สำคัญ และผู้บริหารก็อาจจะยังต้องเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากองค์การเอง เช่น ผู้บริหารไม่ได้มีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน หรือขาดการสนับสนุนจากหน่วยงาน หรือองค์การ ขาดการติดตามและประเมินผล เป็นต้น (สมพงษ์ เกษมสิน, 2523) จากปัญหาและอุปสรรคดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด นับว่าเป็นสิ่งที่เข้ามากีดขวางมิให้การบริหารปฏิบัติการวางแผนของผู้บริหารการพยาบาลเป็นไปด้วยดี แต่อย่างไรก็ตามผู้บริหารในฝ่ายการพยาบาลก็เป็นผู้ที่ทำหน้าที่สำคัญในอันที่จะบริหารงานในฝ่ายการพยาบาลของตนให้ดำเนินงานไปโดยราบรื่น และมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องเป็นผู้กำหนดนโยบาย และแผนงานต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ปฏิบัติงานยึดถือเป็นแนวเดียวกัน ลดความซับซ้อนและทำให้การดำเนินงานเป็นระบบระเบียบ ซึ่งผู้บริหารการพยาบาลจะต้อง ใช้ความรู้ ทักษะในการวางแผนที่มีอยู่อย่างเต็มที่

จากเหตุผลและความเป็นมาดังกล่าวเป็นมูลเหตุจูงใจ ทำให้ผู้วิจัยสนใจใคร่ที่จะศึกษาถึงการปฏิบัติกิจกรรมในการวางแผนของผู้บริหารการพยาบาล โดยมุ่งศึกษาและเปรียบเทียบการปฏิบัติกิจกรรมในการวางแผนและปัญหาอุปสรรคในการวางแผนบริหารทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ แผนบุคลากรพยาบาล แผนงบประมาณ และแผนวัสดุอุปกรณ์ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบในผู้บริหารการพยาบาลที่มีสังกัด ประสบการณ์ในตำแหน่งบริหาร และการได้รับการอบรมทางการบริหารการพยาบาลแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก ในกระบวนการวางแผนจะต้องยึดนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์การเป็นหลักก่อน จากนั้นจึงจะมีการสื่อสารให้ทราบทั่วกัน โดยกระจายวัตถุประสงค์ไปให้หน่วยงานย่อย เพื่อไปจัดทำแผนงานต่อไป ซึ่งในองค์การพยาบาลต่างสังกัดกัน ต่างก็มีนโยบายหลักของตนเองที่แตกต่างกันไปไม่มากนักน้อย เป็นเหตุให้มีการวางแผนแตกต่างกันไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานที่ตนสังกัด (อุดมรัตน์ สงวนศิริธรรม, 2529) ส่วนระยะเวลาในการปฏิบัติงานก็นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานโดย บริม (Brim Quoted in Gaff, 1975) ได้กล่าวถึงความสำคัญของประสบการณ์ว่า บุคคลที่สูงวัยนั้น มักจะมีประสบการณ์ในการทำงานมาก จึงสามารถนำประสบการณ์มาสังเคราะห์ ทำให้เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้จากการศึกษาของ บลูม (Bloom, 1956) ยังพบว่า การได้รับการอบรมทางการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมด้านการบริหาร ซึ่งรวมทั้งการวางแผนด้วย

ทั้งนี้ เพราะเนื้อหาในการอบรมครอบคลุมกระบวนการในการบริหารงานทำให้ผู้บริหารได้รับความรู้ในเรื่องนั้นเป็นพื้นฐานมาก่อน จึงทำให้เกิดการปฏิบัติตามมา ดังนั้นสังกัด ประสบการณ์ และการได้รับการอบรมทางการบริหารที่แตกต่างกันของผู้บริหารการพยาบาล น่าจะมีผลต่อการปฏิบัติกิจกรรมในการวางแผนบริหารที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความคาดหวังว่า ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารการพยาบาล ในการที่จะสนับสนุนและส่งเสริมการวางแผนของผู้บริหารในฝ่ายการพยาบาล และเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารการพยาบาลในการหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานในฝ่ายการพยาบาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ความสำเร็จของการดำเนินงานในฝ่ายการพยาบาล ยังจะช่วยส่งเสริมให้ภาพพจน์ของฝ่ายการพยาบาลได้รับการยกย่องและศรัทธาทั้งจากผู้ได้บังคับบัญชา และจากบุคลากรในสาขาวิชาชีพอื่น ๆ ในโรงพยาบาล รวมทั้งผู้มารับบริการมากขึ้นด้วย ตลอดจนนำมาใช้ประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อ ๆ ไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของการปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหาร ทั้ง 3 ด้าน คือ แผนบุคลากรพยาบาล แผนงบประมาณ และแผนวัสดุอุปกรณ์ ตามกระบวนการวางแผน 4 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์ การรวบรวมข้อมูล การกำหนดแผนและการประเมินผลของผู้บริหารการพยาบาลในโรงพยาบาลของรัฐ
2. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหารของผู้บริหารการพยาบาลที่มีความแตกต่างกันในด้านสังกัด ประสบการณ์ ในตำแหน่งบริหารและการได้รับการอบรมทางการบริหารการพยาบาล
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหารทั้ง 3 ด้านตามกระบวนการในการวางแผน 4 ขั้นตอน ของผู้บริหารการพยาบาลในโรงพยาบาลของรัฐ
4. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหารของผู้บริหารการพยาบาลที่มีความแตกต่างกันในด้านสังกัด ประสบการณ์ ในตำแหน่งบริหาร และการได้รับการอบรมทางการบริหารการพยาบาล

ปัญหาของการวิจัย

1. การปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหารของผู้บริหารการพยาบาล ด้านแผนบุคลากรพยาบาล แผนงบประมาณ และแผนวัสดุอุปกรณ์เป็นอย่างไร
2. การปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหาร ด้านแผนบุคลากรพยาบาล แผนงบประมาณ และแผนวัสดุอุปกรณ์ของผู้บริหารการพยาบาล ของโรงพยาบาลแต่ละสังกัดแตกต่างกันหรือไม่
3. การปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหารทั้ง 3 ด้าน ของผู้บริหารการพยาบาลที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งบริหาร 1-5 ปี, 6-10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป แตกต่างกันหรือไม่
4. การปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหารทั้ง 3 ด้าน ของผู้บริหารการพยาบาลที่ไม่เคยและเคยได้รับการอบรมทางการบริหารการพยาบาลแตกต่างกันหรือไม่
5. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหาร ของผู้บริหารการพยาบาลเป็นอย่างไร
6. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหารของผู้บริหารการพยาบาลที่มีความแตกต่างกันในด้าน สังกัด ประสบการณ์ในตำแหน่งบริหารและการได้รับการอบรมทางการบริหารการพยาบาล แตกต่างกันหรือไม่

แนวเหตุผลและสมมติฐานของการวิจัย

1. เปรียบเทียบการปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหารของผู้บริหารการพยาบาล ในการบริหารการพยาบาลนั้น การวางแผนงานจะต้องคำนึงถึงนโยบายขององค์การ วัตถุประสงค์ มาตรฐานในการปฏิบัติงาน และวิธีการปฏิบัติงานของหน่วยงานนั้นเป็นสำคัญ (อุดมรัตน์ สงวนศิริธรรม, 2529) ทั้งนี้เพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานขององค์การนั้น ๆ ไว้ล่วงหน้า โดยมีความแตกต่างกันตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตลอดจนลักษณะของนโยบายของแต่ละองค์การ (สุณีย์ จันทนาวัฒน์, 2530) ดังนั้นนโยบายขององค์การจึงเป็นตัวกำหนดแนวทางการวางแผน ในองค์การที่มีสังกัดแตกต่างกันย่อมมีนโยบายหลักในการดำเนินงานแตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า
 - 1.1 ผู้บริหารการพยาบาลที่ปฏิบัติงานอยู่ในสังกัดต่างกัน จะมีการปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหารแตกต่างกัน

ประสบการณ์ในชีวิตของบุคคลจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของบุคคลตลอดเวลาและตลอดชีวิต (Caulfield, 1974) และประสบการณ์ในการวางแผนจะช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจในการวางแผนงานได้ดีขึ้น ซึ่งในแต่ละบุคคลมีคุณภาพไม่เท่าเทียมกัน (กุลชน ธานีวงศ์, 2528) จึงถือได้ว่าประสบการณ์เป็นคุณสมบัติส่วนตัวของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจวางแผนงานบริหารโดยผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่าย่อมทำการตัดสินใจได้ดีกว่าผู้ที่มีประสบการณ์น้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานว่า

1.2 ผู้บริหารการพยาบาลที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งบริหารมากกว่าจะมีการปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหารมากกว่าผู้บริหารการพยาบาลที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งบริหารน้อยกว่า

การที่ผู้บริหารการพยาบาลจะมีพฤติกรรมการวางแผนเป็นอย่างไรนั้น ผู้บริหารการพยาบาลจะต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นเป็นพื้นฐานก่อน (Bloom, 1956) ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของ สุนทรวิจิตร (2531) ได้พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการวางแผนของพยาบาลประจำการ ได้แก่ การได้รับการอบรมด้านการจัดการของการพยาบาล โดยมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R^2) = .0953 ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาวิชาที่ได้รับการอบรมได้ครอบคลุมถึงความรู้ในเรื่องการวางแผนเอาไว้ด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานไว้ว่า

1.3 ผู้บริหารการพยาบาลที่เคยได้รับการอบรมทางการบริหารการพยาบาลจะมีการปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหารมากกว่า ผู้บริหารการพยาบาลที่ไม่เคยได้รับการอบรมทางการบริหารการพยาบาลมาก่อน

2. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนของผู้บริหารการพยาบาลจากการศึกษาของ สนั่นจิตร สุนทรทรัพย์ (2524) สมพงษ์ เกษมสิน (2517) และบรรจบ เนียมมณี (2525) ถึงปัญหาและอุปสรรคในการวางแผนพอจะสรุปได้ว่า ปัญหาหรืออุปสรรคที่ไม่เอื้ออำนวยให้ผู้บริหารทำการวางแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดขึ้นได้หลายเหตุ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงาน เช่น ความไม่สอดคล้องกันของนโยบายกับแผนงาน ปัญหาการขาดความรู้และประสบการณ์ในการวางแผนและปฏิบัติตามแผน ปัญหาในการประเมินผลงานและควบคุมแผนให้มีการดำเนินงานไปตามที่วางแผนไว้ ซึ่งการรับรู้ถึงปัญหาและอุปสรรคในการวางแผนของแต่ละคนจะแตกต่างกันไป แล้วแต่สังกัด ประสบการณ์ และความรู้ที่ผู้บริหารมีอยู่เป็นพื้นฐาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานไว้ว่า

2.1 ผู้บริหารการพยาบาลที่มีสังกัด ประสบการณ์ในตำแหน่งบริหาร และการได้รับการอบรมทางการบริหารการพยาบาลต่างกัน จะมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติกิจกรรม การวางแผนบริหารแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้บริหารการพยาบาลที่เป็นผู้วางแผน ในระดับนโยบายของฝ่ายการพยาบาล โดยมีตำแหน่งเทียบเท่า หัวหน้าพยาบาล รองหัวหน้า พยาบาล และผู้ตรวจการแผนก ซึ่งโรงพยาบาลแต่ละสังกัดจะเป็นผู้กำหนดชื่อเรียกในตำแหน่งเอง โดยมุ่งศึกษาถึงการปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหาร 3 ด้าน คือ แผนบุคลากรพยาบาล แผน งบประมาณ และแผนวัสดุอุปกรณ์ ในปีงบประมาณที่ผ่านมา (1 ต.ค. 32 - 30 ก.ย. 33) ของ ผู้บริหารการพยาบาลที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงพยาบาลของรัฐบาล ที่มีขนาด 500 เตียง ขึ้นไป ในสังกัด กระทรวงกลาโหม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย ทบวงมหาวิทยาลัย และสภากาชาด ไทย

ข้อตกลงเบื้องต้น

ตัวอย่างประชากรที่ศึกษา ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมในการวางแผน บริหาร ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติกิจกรรมการวางแผนบริหารตามความเป็นจริง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. กิจกรรมในกระบวนการวางแผน หมายถึง การกำหนดแนวทางปฏิบัติใน อนาคตเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ การรวบรวมข้อมูล การกำหนดแผน และการประเมินผล เพื่อให้ได้แผนงาน 3 ด้านคือ แผนบุคลากรพยาบาล แผนงบประมาณ และแผนวัสดุอุปกรณ์ ตาม การรายงานการกระทำจริงของผู้บริหารการพยาบาล

2. กำหนดวัตถุประสงค์ของแผน หมายถึง การกำหนดข้อความที่รัดกุมแสดงความตั้งใจ หรือผลลัพธ์ที่ต้องการ ตามการรายงานการกระทำจริงของผู้บริหารการพยาบาล

3. การรวบรวมข้อมูล หมายถึง การเก็บข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องและจำเป็น สำหรับนำมาใช้ในการวางแผนด้าน แผนบุคลากรพยาบาล แผนงบประมาณ และแผนวัสดุอุปกรณ์ ตามรายงานการกระทำจริงของผู้บริหารการพยาบาล

4. การกำหนดแผนงาน หมายถึง การกระทำในการพิจารณาทางเลือก การเลือกวิธีปฏิบัติ และการกำหนดลำดับกิจกรรมในการปฏิบัติสำหรับแผนงานในด้าน แผนบุคลากรพยาบาล แผนงบประมาณ และแผนวัสดุอุปกรณ์ ตามรายงานการกระทำจริงของผู้บริหารการพยาบาล

5. การประเมินผล หมายถึง การกำหนดวิธีการติดตาม และปรับปรุงแก้ไขแผนงานในด้าน แผนบุคลากรพยาบาล แผนงบประมาณ และแผนวัสดุอุปกรณ์ ตามรายงานการกระทำจริงของผู้บริหารการพยาบาล

6. กิจกรรมในการวางแผนบุคลากรพยาบาล หมายถึง การกระทำที่ผู้บริหารการพยาบาลจะต้องทำในการกำหนดแนวทางในการดำเนินการไว้ล่วงหน้า เกี่ยวกับการจัดหา จัดสรร ตลอดจนการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การพยาบาล

7. กิจกรรมในการวางแผนงบประมาณ หมายถึง การกระทำที่ผู้บริหารการพยาบาลจะต้องกระทำในการกำหนดแนวทางในการดำเนินการไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับการรับ การจ่าย และการควบคุมการใช้เงินไปในการดำเนินการต่าง ๆ ในกิจการขององค์การพยาบาล ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

8. กิจกรรมในการวางแผนวัสดุอุปกรณ์ หมายถึง การกระทำที่ผู้บริหารการพยาบาลจะต้องทำในการกำหนดแนวทางในการดำเนินการไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับ การจัดหา จัดซื้อ การควบคุมการรับ-จ่าย ตลอดจนการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ขององค์การพยาบาล ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

9. ผู้บริหารการพยาบาล หมายถึง พยาบาลวิชาชีพที่กำลังปฏิบัติงานในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล รองหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล ผู้ตรวจการหรือผู้อำนวยการทางการพยาบาลในโรงพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงกลาโหมและมหาดไทย ทบวงมหาวิทยาลัย และสภากาชาดไทย

10. ประสบการณ์ในตำแหน่งบริหาร หมายถึง จำนวนระยะเวลาที่ผู้บริหารการพยาบาลปฏิบัติหน้าที่อยู่ในตำแหน่งบริหารตั้งแต่ระดับ ผู้ตรวจการแผนก ขึ้นไปจนถึงตำแหน่งในปัจจุบันรวมกัน โดยแบ่งเป็น ผู้บริหารการพยาบาลที่มีประสบการณ์ 1-5 ปี , 6-10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป

11. การได้รับการอบรมทางการบริหารการพยาบาล หมายถึง การที่ผู้บริหารการพยาบาลได้รับการอบรมเรื่องการบริหารการพยาบาล และมีช่วงระยะเวลาอบรมติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 เดือน

12. สิ่งกีดขวางของโรงพยาบาล หมายถึง ประเภทของโรงพยาบาลจำแนกตามโครงสร้างและนโยบายขององค์การมีทั้งหมด 5 สิ่งกีด คือ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงกลาโหมและมหาดไทย ทบวงมหาวิทยาลัย และสภาวิชาชีพไทย

13. โรงพยาบาลของรัฐ หมายถึง โรงพยาบาลที่มีจำนวนเตียงผู้ป่วยทั้งหมดที่อยู่ในสิ่งกีดขวางของกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงกลาโหมและมหาดไทย ทบวงมหาวิทยาลัย และสภาวิชาชีพไทย ตั้งแต่ 500 เตียงขึ้นไป

14. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติกิจกรรมในการวางแผน หมายถึง สิ่งรบกวนหรือสิ่งกีดขวางที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้บริหารการพยาบาลไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมในการวางแผนบริหารได้ตามที่คาดหวัง และผู้บริหารการพยาบาลพิจารณาว่าสิ่งนี้มีความสำคัญต่อการปฏิบัติกิจกรรมในการวางแผนบริหารของตน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อใช้ผลการวิจัยเป็นประโยชน์ในการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาการวางแผนในองค์การ ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการวางแผนของผู้บริหารการพยาบาล
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจที่จะศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการวางแผนในองค์การพยาบาลและองค์การอื่น ๆ ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย